

מחילה Granting

Examining The Role, Rights And Obligation Of The *Forgiver*

כ"ו אלול תשע"ח

Section 1: General Background on מחילה

- 1. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פה עמוד ב**
עבירות שבין אדם למקום - יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו - אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חבירו. דרש רבי אלעזר בן עזריה: המכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו עבירות שבין אדם למקום - יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו - אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חבירו
- 2. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פז עמוד א**
בירות שבין אדם למקום וכו'. רמי ליה רב יוסף בר חבו לרבי אבהו: עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר? והא כתיב יאם יחטא איש לאיש ופללו אלהים! - מאן אלהים - דיינא. - אי הכי אימא סיפא: ואם לה' יחטא איש מי יתפלל לו? - הכי קאמר: אם יחטא איש לאיש ופללו - אלהים ימחול לו, ואם לה' יחטא איש - מי יתפלל בעדו, תשובה ומעשים טובים.
- 3. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף צב עמוד א**
מתני'. אע"פ שהוא נותן לו, אין נמחל לו עד שיבקש ממנו, שנאמר: אועתה השב אשת וגו'. ומנין שאם לא מחל לו שהוא אכזרי? שנאמר: בויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך
- 4. רמב"ם הלכות תשובה פרק ב- הלכה ט**
אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין אלא על עבירות שבין אדם למקום כגון מי שאכל דבר אסור או בעל בעילה אסורה וכיוצא בהן, אבל עבירות שבין אדם לחבירו כגון החובל את חבירו או המקלל חבירו או גוזלו וכיוצא בהן אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו, אע"פ שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולשאול ממנו שימחול לו, אפילו לא הקניט את חבירו אלא בדברים צריך לפייסו ולפגע בו עד שימחול לו
- 5. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום הכפורים סימן תרו**
עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שיפייסנו אפילו לא הקניטו אלא בדברים צריך לפייסו

Section 2: How to Grant מחילה

6. בראשית פרשת ויחי פרק ג-יז)

פה תאמרו ליוסף אָנָּא שָׂא נָא פֶּשַׁע אֲחִיךָ וְסַטְאַתָּם כִּי רָעָה גְּמִלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפָשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ וַיִּבְרַךְ יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו:

7. רבינו בחיי בראשית פרשת ויחי פרק ג

תכף שהזכירו לו אביו בכה לגודל האהבה ונכמרו רחמיו, והנה אחיו בקשו ממנו מחילה, ולא באר הכתוב שמחל להם, וכבר בארו רז"ל: (ב"ק צב א) שכל מי שחטא לחברו ועשה תשובה אינו נמחל לעולם עד שירצה את חברו, ואע"פ שהזכיר הכתוב: וינחם אותם וידבר על לבם, שנראה בזה שהיה להם רצוי מיוסף, מכל מקום לא ראינו שיוזכר הכתוב מחילה ביוסף ולא שיוודה להם שישא פשעם וחטאתם, ואם כן מתו בעונשם בלא מחילת יוסף ואי אפשר להתכפר עונם רק במחילתו, ועל כן הוצרך העונש להיותו כמסו וחטום להפקד אחר זמן בענין עשרה הרוגי מלכות. וקרוב אני לומר שיש מזה רמז בכתוב ממה שנכפל הלשון ועשה בזה שני חלקים: פשע אחיך וחטאתם, פשע עבדי אלהי אביך, והיה ראוי הכתוב לומר: ועתה שא נא לפשעם. אבל כיון הכתוב לרמוז: אם תשא פשע אחיך וחטאתם, יהיה פשע עבדי אלהי אביך נמחל, ובאר הכתוב: כי פשע עבדי אלהי אביו הוא פשע אחיו, כי יזכיר להם הש"י עונות ראשונים, והבן זה.

8.

דרך

חלק הביאורים - פרשת ויחי

שם

מחילה מפורשת ממנו לא נתכפר חטאם ולכן נתבעו ונענשו. וז"ל: "וחנה אחיו בקשו ממנו מחילה, ולא באר הכתוב שמחל להם, וכבר בארו רז"ל שכל מי שחטא לחברו ועשה תשובה אינו נמחל לעולם עד שירצה את חברו, ואע"פ שהזכיר הכתוב וינחם אותם וידבר על לבם שנראה בזה שהיה להם רצוי מיוסף, מכל מקום לא ראינו שיוזכר הכתוב מחילה ביוסף ולא שיוודה להם שישא פשעם וחטאתם, ואם כן מתו בעונשם בלא מחילת יוסף, ואי אפשר להתכפר עונם רק במחילתו, ועל כן הוצרך העונש להיותו כמסו וחטום להפקד אחר זמן בענין עשרה הרוגי מלכות". ובהשקפה ראשונה דבריו לכאורה תמוהים, מנין חידש לומר דבר זה על יוסף הצדיק בו בזמן שבלשון הכתוב משמע שנתרצה לפיכסם. אולם נראה, שלרובנו בחיי הוקשה קושיותנו, על מה ולמה נתבע האחים אם אכן פייסו את יוסף ונתרצה להם, ולכן למד מזה שאע"פ שיוסף נתרצה ואמר להם דברי נוחמים, מכל מקום לא מצאנו שאמר להם בפה לשון מחילה שמוחל להם. ובהטעמת הדברים נראה שלמד רבנו בחיי שכשם שמצאנו אצל הקב"ה שבשעה שמחל אמר זאת במפורש, כדכתיב "ויאמר ה' סלחתי כדברך" (במדבר יד, ט) - כך כל המתוודה לפני חברו על חטא שחטא לו ומפייסו ומרצהו לא מספיק שחברו מתרצה ומתפייס בלבד, ואם לא יאמר בפיו במפורש "סלחתי" אין זה נחשב שמחל לו.

ומעתה אף ביוסף, הגם שמצינו שנתרצה לאחים בדברי פייסים וניחומים, "מכל מקום לא ראינו שיוזכר הכתוב מחילה ביוסף ולא שיוודה להם שישא פשעם וחטאתם", ונמצא שלא נמחל להם עוון זה רק בעונש עשרה הרוגי מלכות.

ומעתה נראה שמה שכתב הרמב"ם בח"י תשובה (פ"ג ה"ט) שבעבירות שבין אדם לחברו [כגון החובל את חברו או המקלל חברו או גוזלו וכיו"ב] "אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחברו מה שהוא חייב לו וירצהו, אף על פי שחחזיר לו ממנו שהוא חייב לו צריך לרצונו ולשאלו ממנו שימחול לו, אפילו לא הקניט את חברו" אלא בדברים צריך לפייסו ולפגע בו עד שימחול לו" - הכוונה בכל זה שצריך שיאמר לו חברו בפיו שמוחל לו, ולא סגי בריצונו, אף שידוע שקיבל ונתפייס ונתרצה. ודוק.

כז. במאמר "מכירת יוסף" נתבאר כי בתורה לא נמצאה תביעה על האחים, וגם לאחר המכירה נשארו "שבטי י-ה" במדרגתם הנפלאה ששמתיהם חקוקים על אבני התושן לזכרון לפני ה' לחמליך וזכות על כל ישראל. ונתבאר שם בהרחבה כי כל מעשי השבטים נעשו בתכלית הדקדוק, והתנהגותם בפרשת המכירה היתה בבהירות וללא כל ספק בצדקת פסק דינם. ברם הנביא עמוס נב, ח גילה כי נמצאה תביעה על השבטים באומרו: "כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים", ומפורש בדברי חז"ל (פסיק דרבי אליעזר פרק לו) שחטא "על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים" הוא חטא מכירת יוסף. וכן נאמר במדרש משלי ופרשה א, יג "אמר ר' יהושע בן לוי לא נמשכו עשרה הרוגי מלכות אלא בחטא מכירתו של יוסף" (וכן מבואר בלשון הפייט בסליחה "אלה אזכרח" שאומרים בתפילת מוסף ביום כיפור ובקינה "ארוי הלבנון" שאומרים בקינות תשעה באב: "פתח בואלה המשפטים וחשב מזימת, ונוגב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת, נבה לב בגדולים וצוה למלאת פלטרו נעלים וכי ונס איה אבותיכם אשר אחיהם מכרוהו, לאורחת ישמעאלים סחרוהו, ובעד נעלים נתנחו, ואתם קבלו דין שמים עליכם כי מימי אבותיכם לא נמצא ככם").

והנה יש לעיין מדוע אמנם נתבע האחים על חטא המכירה - הלא חטאים שבין אדם לחברו מפורש בסוגיית הגמרא במסכת יומא (פג, א) שמועיל כאשר מפייס ומרצה את חברו, ואם חברו מוחל לו אז גם הקב"ה מוחל על עונו. ומעתה מאחר והאחים פייסו וריצו את יוסף, כפי שיש ללמוד מדברי הכתוב: "כה תאמרו ליוסף אָנָּא שָׂא נָא פֶּשַׁע אֲחִיךָ וְסַטְאַתָּם כִּי רָעָה גְּמִלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפָשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ", ולכאורה יוסף כיבדו ופייסו וניחמם בדבריו: "ויאמר אלהם יוסף אל תיראו כי החתת אלקים אני, ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטבה למען עשה כיום הזה לחיית עם רב, ועתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת ספכם, וינחם אותם וידבר על לבם". ואם כן מאחר שהאחים פייסו את יוסף והוא נתרצה להם מדוע נתבע על המכירה?

וביאור הדברים נראה ע"פ מה שהראוני דברי רבנו בחיי (פסוק יז) שכתב שמכיון שלא מוזכר בתורה במפורש שיוסף מחל להם, בלי

Section 3: Is there an obligation to grant מחילה

9. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פז עמוד א

רבי יוסי בר חנינא: כל המבקש מוטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים, שנאמר יגאנא שא נא... ועתה שא נא

10. רמב"ם הלכות תשובה פרק ב- הלכה ט

לא רצה חבירו למחול לו מביא לו שורה של שלשה בני אדם מריעו ופוגעין בו ומבקשין ממנו, לא נתרצה להן מביא לו שניה ושלישית לא רצה מניחו והולך לו וזה שלא מחל הוא החוטא, ח ואם היה רבו הולך ובא אפילו אלף פעמים עד שימחול לו

11. ויקרא פרשת קדושים פרק יט- יח

לא תקם ולא תטור את בני עמך ואתהבך לרעה כמוך אני יקנק:

12. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום הכפורים סימן תרו

.. ואם אינו מתפייס בראשונה, יחזור וילך פעם שנייה ושלישית, ובכל פעם יקח עמו שלשה אנשים, ואם אינו מתפייס בשלשה פעמים אינו זקוק לו. (מיהו יאמר אח"לפני י' שבקש ממנו מחילה) (מרדכי דיומא ומהרי"ל); ואם הוא רבו, צריך לילך לו כמה פעמים עד שיתפייס

13. משנה מסכת בבא קמא פרק ח- משנה ז

אף על פי שהוא נותן לו אין נמחל לו עד שיבקש ממנו שנאמר (בראשית כ') ועתה השב אשת וגומר ומנין שלא יהא המוחל אכזרי שנאמר (שם/בראשית כ') ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך וגומר האומר סמא את עיני קטע את ידי שבר את רגלי חייב על מנת לפטור חייב קרע את כסותי שבר את כדי חייב על מנת לפטור פטור עשה כן לאיש פלוני על מנת לפטור חייב בין בגופו בין בממונו:

14. רמב"ם הלכות תשובה פרק ב- הלכה י

אסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס אלא יהא נוח לרצות וקשה לכעוס ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחול מוחל בלב שלם ובנפש חפצה, ואפילו הצר לו וחטא לו הרבה לא יקום ולא יטור וזהו דרכם של זרע ישראל ולכם הנכון אבל העובדי כוכבים ערלי לב אינן כן אלא ועברתן שמרה נצה, וכן הוא אומר על הגבעונים לפי שלא מחלו ולא נתפייסו והגבעונים לא מבני ישראל המה.

15. רמ"א- אורח חיים הלכות יום הכפורים סימן תרו

המוחל (ח) לא יהיה אכזרי מלמחול (מהרי"ל), אם לא שמכוון לטובת המבקש מחילה

16. משנה ברורה סימן תרו- (ח)

לא יהא אכזרי מלמחול - דכל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו [ח] ואם הוא לא ירצה למחול גם לא ימחלו לו:

17. אליה רבה סימן תרו

צריך אדם להמציא עצמו אצל אותו שחטא לו שיבקש ממנו מחילה (ראב"ן)

כתבו מקובלים מי שאינו מעביר שנאה ביום כיפור אין תפלתו נשמעת

18. פרי חדש אורח חיים סימן תרו

ודבר ברור הוא, דכיון שיותר משלשה פעמים אינו זקוק לו עוד לפייסו, שיום הכפורים מכפר, והיינו דתנן [יומא פה, ב] עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד "שירצה" את חבירו, דאלמא דכל שמרצהו אע"פ שהוא לא נתרצה יום הכפורים מכפר, דאם לא כן עד "שיתרצה" חבירו מיבעי ליה:

19. חשוקי חמד - יומא

דף פז ע"ב

כל המבקש מוטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים

"ואם אינו מתפייס בג"פ, אינו זקוק לו" האם נתכפר לו החטא

שאלה נאמר במסכת יומא דף פ"ז ע"ב כל המבקש מוטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים, וכן נפסק בשו"ע (אורח חיים סימן תרו ס"א) "ואם אינו מתפייס בג' פעמים אינו זקוק לו". יש להסתפק מה הכוונה בזה, האם הכוונה של אינו זקוק לו הוא, שנתכפר לו החטא, למרות שחבירו לא נתפייס?

התשובה שמעתי ממו"ח מרן הגר"ש אלישיב שליט"א שהכוונה היא שלא יענש על כך שלא פייסו, אלא נחשב מעתה לאנוס, אבל החטא נשאר במקומו. ומה שכתב המשגיב (שם סק"ה) ואם רצה לפייסו יותר רשאי, אם אין שם בזיון התורה, הכוונה שאין בזה משום מכשיל את חבירו, אבל החטא לא נתכפר. ונ"ל להביא ראיה לדברי מו"ח שליט"א מהמשגיב הנ"ל שכתב ואם רצה לפייסו יותר רשאי, ואם נאמר שאחרי ג' פעמים נסלח לו, לשם מה צריך לפייסו יותר, אלא ש"מ שלא נסלח לו. וקצת ראיה אפשר להביא גם מדברי הרמ"א שם שכתב: "מיהו יאמר אח"כ לפני י' שיבקש ממנו מחילה", ואם נסלח לו לשם מה יאמר.

מענין בקשת המחילה •

מה ששאל אם יש חיוב בקשת מחילה כשיודעים ברור שחבירו כבר נתפייס מעצמו נראה פשוט שחיוב בקשת המחילה הוא לא רק בשביל לפייס אלא זה תנאי בחשובה בדברים שבין אדם לחבירו, אף שיש דין עד שיתפייס זה רק שיעור בחיוב בקשת המחילה.

זה מבואר בבי"ח בסימן ות"ר ח"ל המבקש מחילה שפשע כנגדו וצריך לפרש בשעת המחילה אוחה פשיעה וכו' ודע דבספר עין יעקב דקדק מלשון הירושלמי הגו' שהחוטא ילך לכחלה מעצמו לבקש מחילה ואי לא קבלו אי יביא עמו אנשים וחוזר לבקש ממנו בפניהם דלא כמו שנוהגין מקצת אנשים וכו' (ועי' מזה במ"ב). ועיין בקונטרס הידוי פרק ר' דיון גדול מזה אם זה משום פיוס או זה מגדדי התשובה כמו במצות שבין אדם למקום.

אמנם מה שנוגע לענין שלנו אפילו אם נאמר שזה משום פיוס צריך לבקש ממנו מחילה שיחכן שלא מחל לו על בקשת המחילה. ועי"פ רוב המחבייש מעוניין בבקשת המחילה כדי שהמבייש יכיר חטאו ויודה על להבא. אבל אם אמר מפורש בין בפניו ובין שלא בפניו ולא התנה בזה שום תנאי שיבקש ממנו מחילה מסתבר דמהני.

והנה ביומא פ"ז א' רב ה"ל מלתא בהדי סבחא וכו' לכאורה יש להביא דא"י משם שאפילו אם אמר מפורש שהוא מחול גמי לא מהני שהרי בטח רב אמר שמחל לו ולמה המציא את עצמו לו שיבקש ממנו מחילה.

ואינו קשה כלל דשאני התם שהשני החזיק במחלוקת ומה מהני המחילה שהרי הוא כחזור בכל רגע על סודו לבנות את רב.

לכן למעשה בסתמא אף שמחנהג בידדות צריך בקשת המחילה. ואם מחל מפורש מסתמא דמהני גם על בקשת המחילה שהרי אין ממי לבקש מחילה שכבר מחל לו, אבל אם אמר מפורש שעל בקשת המחילה אינו מחול לו מסתברא דהחיוב לא נקע.

סימן סה

בקשת המחילה

בס"ד ח"י טבת תשל"ה

(א) מאד נתכבדתי בקבלת מכתבו ההשוב מיום ר"ח כסליו וכו' יש לי הערה על משי"כ בספרו „אז נדברו" ח"ב סימן ס"ה שאם יודע שחבירו מחל לו לגמרי אינו צריך לבקש ממנו מחילה, ודחה הרא"י מיזמא דף פ"ז — דראיתי בס' „שלא יעז"י, מערכת תשובה, שכתב

מפורש שאף אם מחלו עדיין צריך לבקש ממנו והביאו רא"י מאותה גמרא ביזמא, וכן בס' מערים וזמנים להגר"מ שטרנבוך שלישי"א ח"א סימן נ"ד הביא בשם הגה"צ ר' איצלי פסעבורגר ז"ל ג"כ שצריך לבקש מחילה, והביא ג"כ הרא"י מיזמא דף פ"ז.

(ב) הומנה לחתונה (כרטיסים) שנרפס עליי עוד ישמע וכו' האם גומר להשליכה לאשפה או אולי צריך לגנוזה כ„שמות" לכאורה יש כמה צדדים להקל והפוסט שלנו מסתמא אין דנו ככתיבה ולא נרפס לשם קדושה ולא לשם לימוד. ועוד, המעיין בירמ"י יראה שאין זה פסוק שלם אלא קטע מכאן וקטע מכאן. מאד אצפה לתשובתו וכו'.

תשובה

בס"ד יום א' בשלח ו' שבט התשל"ה

אודות הסאלה לענין אם חבירו אמר בפה שהוא מחול לו אם מהני שא"צ בקשת המחילה עיינתי בתשובה הנ"ל ולמרות שכתבתי בימים שבדרך כלל אין ספרים הח"י אבל ראיתי שהדברים נכונים ומה המביא הגרמ"ש שלישי"א ממנו הגה"ח הרב יצחק בלזר זצ"ל, עלי רק להצטער אבל א"א לזוז מצעד האמת שמהגמי הנ"ל אין כוון רא"י שלא דק בקשת המחילה שזה רק תנאי בתשובה חסר שם אלא חסר עצם התשובה, ומא מהני שאומר כמחול לו כיון שעדיין בהדיו כנגדו ובפרס שנוגע לבבד התודה העל בזיונו אינו מועיל מחילה אבל המדברים כדרך רעים ואומר מפורש שמחל לו אפי' אם נאמר שבקשת המחילה הוא משום תשובה שצריך להביע עצמו, אבל הרי אין ממי לבקש מחילה שכבר מחל לו.

ולכאורה מיזמא היו דא"י להיפך ולשון הגמרא שהלך לפייסו הוא כפשוטו לפייס הטבח לפי דעתו שרב צריך לפייס אותו ואם הטבח לא ה"י מעיז בנגדו ה"י עולה בטוב אף שהטבח לא ה"י מבקש ממנו מחילה קודם.

והתקשדתי עם הגר"מ שטרנבוך שליט"א בקשר לדברי הגר"ם זצ"ל ואמר לי שזה מבואר באור ישראל והבונה למה שמצטט הגמרא בכוכבי אוד מאמר ה', ואינו מובן כלל דהגדו"פ אינו מדבר כלל מזה ואין לדייק ממנו יותר ממה שיש ראי מהגמרא, ורק מוסיף שם שהעיקר כמושי"כ המדרש"א קודם דהתא הוא במה שלא פייסה לרב ולא כמושי"כ המדרש"א בגלל שקרא לרב בשמו וזילול בו, אבל אפי' לפיז אין מיסם ראי משום שחסד שם עצם התשובה והחרטה ולא רק בקשת המחילה וכן יוצא מהמשך המאמר שם.

ועי' במגילה דף כ"ח א' מימי לא עלתה על מטתי קללת חברי ומבאר באחרונים בסימן רל"ט ועי' נוסד מש"כ הח"א בתפלה זכה, ופלא שלא העירו מזה, ואפשר שהבינו שזה רק להסיר מהלב הטיבא, אבל אין זה במקום בקשת המחילה, ופשטות הדברים אינו כן. אמנם למעשה צ"ע אם לסמוך ע"ז ובפרט כהיום שאומרים זה מחמת ההרגל.

ומה דמסיק שם במד"מ שהכנעה לבקש מחילה היא מגוף הכפרה וכתב וכן משמע מדברי התנחומא מובא בבאור הגר"א (סימן תד"ו) ואם הלך לרצותו ולא קיבל עליו מה יעשה אמר דבי יוסי בן דורמסקית סימן זה יהיה מסוד בידך כל הימים שאתה מרחם על חבריך יש לך רחמים ואם אינך מרחם על חבריך וכו' והלכתי לרצות ולא קיבל עליו והקב"ה רואה שהשפיל עצמו ומרחם עליו, ומשמע דהכפרה מפני שהשפיל עצמו ובלא זה לא נתכפר

עכ"ד, ואינו ראי מאן דהיכא דלא קיבל בקשת מחילתו הרי שאני, דלכתי"ם יצריך להראות שהשפיל עצמו ומעלה עליו כאלו מחל לו ממש אבל אם באמת מחל לו אפשר דדי בזה, כלשון המשנה סוף יומא, „עד שירצה את חבריך" זה העיקר הקובע.

(ב) הפסוקים שנדפס על הזמנות לחתונות יש לההמיר לעטפם בנייר (ומספיק כיוסו אחד) ואח"כ אפשר לזרקו לפח האשפה. (עיין מזה באו נדברו ח"ב סימן ס"ד). ומש"כ דמסתמא אין דפוס דינו ככתיבה, אין זה מוסכם כי יש דעות בזה, ובשביל זה בחאי יש להחמיר.

27. פסקי תשובות אורח חיים סימן תרו

ומי שיוודע בחבירו שמחל לו לגמרי, אעפ"כ 12 צריך לבקש מחילה מחבירו (בעצמו או ע"י אמצעי, וכנ"ל מהמשנ"ב) כי צריך את הכנעה בקשת המחילה כחלק מכפרתו, ויש 13 סוברים שהעיקר הוא שירצה את חבירו, וכיון שחבירו נתרצה ללא בקשת הפוגע בו ומחל לו בלב שלם שוב אין צריך לפייסו, ומכל מקום אין 14 לסמוך על זה שחבירו אומר לפני ק"ש שעל המטה הנוסח המקובל (מהגמרא) הריני מוחל וכו', כיון שרבים אומרים זאת מחמת ההרגל, ואין הדברים אמורים אלא כ"כ יודע בבירור שחבירו מחל לו אישית.

28. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פז עמוד א

רבי זירא, כי הוה ליה מילתא בהדי איניש הוה חליף ותני לקמיה ומציא ליה, כי היכי דניתי וניפוק ליה מדעתיה. רב הוה ליה מילתא בהדי הוא טבחה - לא אתא לקמיה. במעלי יומא דכפורי אמר איהו: איזיל אנא לפיוסי ליה. פגע ביה רב הונא; אמר ליה - להיכא קא איזיל מר? - אמר ליה לפיוסי לפלניא. אמר: איזיל אבא למיקטל נפשא. אזל וקם עילויה, הוה יתיב וקא פלי רישא, דלי עיניה וחזייה, אמר ליה: אבא את! זיל, לית לי מילתא בהדך! בהדי דקא פלי רישא אישתמיט גרמא, ומחיה בקועיה, וקטליה.

29. בספר לתשובת השנה ב-ט

וּלְפִי"ן יֵשׁ לומר דהכא מיירי דההוא טבחה פגע ביה ברב בסתר, ומשו"ה היה רשאי רב להמציא את עצמו לפניו, דלא היה כאן חשש של בזיון כבוד התורה, ומעתה יקשה אמאי לא מחל לו, וזהו שהוכיח הגר"ם דבמחילה לחזיה בלא שביקש מחילה לא סגי, וכמש"נ.

(ג) והנה מסו ביה משמיה הגר"ם בלוד זצ"ל, דכתב לחודש בחובת הפיוס דעבירות שבי"א לחבירו, דרק ע"י שמשפיל עצמו בבקשת המחילה מתכפר לו, ואם חבירו ימחול לו בלא שביקש הימנו מחילה חסר לו כפרתו, והוכיח כן מהגמ' בסוף מסכת יומא (להלן ענין ראיתי כוונתו). [ואפשר דאין כוונתו משום דבעין שישפיל עצמו אלא דבעין שירצה חבירו ולא סגי במה שמוחל לו].

30.

מרדכי מסכת יומא - סימן תשנ"ג - תשובה

בגוד נקטת משה ע"כ כולמרי מחדש שנה ירמל יתכן שמו והתכן וכו' שיהא חסד את ישראל ותוקן להם ר' ינו השנה שאשילי יתיר העשה השנה כנס מקבלים משינו חשיבה נטר למוקן גריסין כל ישראל להחיר השנה ולשנות שלום בין איש לרעהו וימחול זה לזה כעו"ב מר שמתקבל השנה ומלמון לפני הקב"ה צלום ויחזיק וימחיתוהו חרטה ויהי מקד את ה'ה יגדלו דעני עם ה'ה קטנה בין אדם לחבירו כלו מתכפר לו כן עו רשעים עבירות שכן אדם למוקוס יו"כ מספר וספן אדם לחבירו אין יו"כ מתכפר עד שילא לחבירו ואם ה'ה לנתינו ולא קיבל עליו מה יעשה א"כ יו"כ כן צוממקום סימן זה יכא מסור כדן כל ה'הים שאמה מרחם על סבנן יש לך קמפניו ים איך מרחם על חבריך אין לך מרחמים ומה יעשה א"כ שחלל יכא ר' עו אדם ועשע שורה א' ויחמיר לנס קמטה סימה מני וכן מביה ויסלמו לנתינו ולא קיבל עליו והקב"ה רוחב שפסלנו עצמו ומרחם עליו שאמר יסור על אישים ויחמיר משחמיר יסור ינו מה כתיב מרחם מדה נפשי מעטיר שפחה. (ו) ויכולנו מני יום מוחה כיום השנה אחר שמואל ה'ה מחל העשע למכיה נרין לממיר לים סרימות עין כ"י ומסוק הדא דלא אחר בעלר כל ערבה אלנ המוילא ש"ר על סבירי אין לו מחילה עולמה.

31. ספר מהרי"ל (מנהגים) הלכות ליל יום כיפור

[ד] דרש מהרי"ם ג"ל דכל אדם יבקש מחילה מאת חבירו אפי' עשה לו מאומה, הן בדיבור או במעשה. ואם אין מוחל בינו לבינו, יביא ג' בני אדם ויבקשהו בפניהם, ואם אין רוצה בפעם ראשון, ישנהו או ישלש. ואם עדיין העיז פניו מלכפר לו יביא עשרה בני אדם ויעמידם שורה אחת לפניו ויאמר בפניהם הטאתי אל פלוני ואין רוצה למחול לי, ויאלץ לו. אז הקב"ה רואה שהוא השפיל עצמו לפניו ומרחם ומוחל וסולח לו.